

vilo; razume se pa samo po sebi, da med zdravljenjem in nekoliko dni potem ne smejo dobivati popolne hrane, ampak zadostuje naj jim polovica navadne piče.

Vprašanje 241. Imam mlado kravo, katera se je pred štirinajstimi dnevi otelila. Zapazil sem, da se sama sesa. Se li da krava odvaditi in kako? (A. R. na Ž.)

Odgovor: Najpreprostejše sredstvo kravo odvaditi sesati, je palica, katero ji tako čez rogova privežite, da se vselej, kadar gre z gobcem k vimenu, dregne v trebuh in ji palica sploh brani z glavo priti blizu vimena. Druga krava pa seveda ne sme biti preblizu, da jo ne poškoduje, zlasti ne dregne v oči. Palico je pa toliko časa pustiti na rogeh, da jo razvada mine, kar neki ne traja posebno dolgo,

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

206.

Sestavine tobaka; pripravljanje in delovanje njegovo.

Navadni tobak (*Nicotiana Tabacum*) je doma v toplih krajih južne Amerike, ali se je vendar privadil tudi hladnih krajev. Sade ga, kakor smo slišali, tudi po takih krajih, kjer bi druge južne rastline brzo šle pod zlo. On je prišel na sever in na jug do 50. stopnje širine. Tobak je strupena rastlina. Ta strup nazivamo „nikotin“. Kakor vsi tobaki niso jednako močni, tako tudi nimajo vsi jednake množine nikotina. Fraacoski tobak ima do 8 postotkov nikotina, virginijski 7, havanski 2. V tobaku za nos se z vrenjem dve tretjini nikotina uničite. Ker se s toplino nikotin izparuje, zato ga ima tudi v dimu tobakovem. V dimu od 100 gramov virginijskega tobaka je našel Melsens $\frac{3}{4}$ grama nikotina. Malo je strupov, ki bi se mogli meriti z nikotinom. Ribe poginejo od 10—30 miligramov. Kači položi na šibico samo kapljico soka, ki ga imaš v cevi, pa bode skoro po njej. Mačka in psa umori prav kmalu jedna kaplja nikotina. Kolika je množina nikotina potrebna, da človeka umori, ni nam poznato. Do sedaj vemo samo za tri umorstva in jedno samo umorstvo z nikotinom, no o nobenem slučaju ne znamo, koliko nikotina se je vzelo. Menijo, da je dovolj 3 miligrame tega strašnega strupa, da človeka usmrti. Od nikotina nastane glavobolje, tresenje, nezavednost in strašne sanje, nikotin pali grlo in srce izredno vznemirja.

Razen nikotina nahajamo v tobaku še tudi tobačni kamfor ali „nicotianin.“ Ta dišeča tvar je od nikotina in jedne kisline, a se napravi v perju še le pri kajenju, v zelenem perju je ni. Okusa je ta kamfor gren-

kega, in v nosu napravi kihanje kakor čist nikotin. Poleg nikotina je v tobaku najglavnejša sestavina amonijak. V zelenem perju še ni amonijaka, napravi se še le pri vrenju. Navadno biva, da moč tobakova ovisi o množini nikotina, no često se opaža, da tobak z mnogo nikotina more vendar biti slabejši, od onega, ki ima manje nikotina. Vzrok temu je ta, da moč tobakova ovisi samo ob onem nikotinu, ki se pri kajenju v plin pretvarja in z dimom v usta prihaja. S tobaka se tem več nikotina v plin pretvori, čim več je v tobaku amonijaka, in čim počasnejše tobak gori. Nikotin je v tobaku spojen z jedno kislino, in samo takrat se more od kisline osvoboditi in v plin pretvoriti, če prihaja v dotiko z amonijakom. Črne cigare so bolj povrele ter imajo več amonijaka, zato se ž njih nikotin laglje v plin pretvarja in take cigare so tudi močnejše. V tobaku, ki počasi gori, nikotin se laglje v plin pretvarja, in pri takem počasnem gorenju se še nov amonijak napravi, toraj ni čudo, da je tak tobak močan, če tudi nima v sebi mnogo nikotina.

Delovanje tobaka ovisi v prvi vrsti o nikotinu in amonijaku, pa tudi priprava spreminja moč njegovega delovanja. Tobak je treba namočiti v posebnej tekočini, katera mu da okus. Vsaka vrsta tobaka ima drugo tekočino za namakanje, in vsaka tvornica jo drugače pripravi, ker od namakanja mnogo ovisi, dobrota tobakova zato tvornice ne smejo izdati tega postopanja.

(Dalje prihodnjič.)

Kratkočasno berilo.

Kako slovenski otroci po nemški „rihtarja“ bijejo.

(Ne izmišljeno, ampak resnično.)

Bili so časi — (in žali, da tudi sedaj nismo dalječ od njih), ko se je nemščina rila in silila celo med nedolžne šalive igre slovenskih otrok. Tudi „rihtarja“ so jih učili igrati v nemščini. Znano je, da pri ti igri sede eden na stol kot sodnik, drugi pripogne život in mu nasloni glavo tako na kolena, da mu sodnik zatigne z rokama oči, ostali igralci pa se vstopijo v polkrog in mu pritiskajo na „sedežni organ“ včasih prav občutne vdarce, potem pa se urno zaobernejo, kažejo herbte sodniku in tožniku, da bi se kedo z smehom ne izdal. Med sodnikom in vdarjenim otrokom kot tožnikom prične se pa na-to dvogovor, ki sledi v pravilni nemščini, pa tudi tako, kakor so se otroci teh besed vsaj pri nas) izgovarjati navadili:

Tožnik:	Tožnik:
Herr Richter! ich klag an. =	Gospod rihtar! kladont.
Sodnik:	Sodnik:
Wer hat's gethan? =	Mesketont.
Tožnik:	Tožnik:
Der und der:	= Ter'n ter'n:

Sodnik: Bring ihn bei der Nase her. — Za nos ga pripelj'!

* * *

Vsa čast poštenim Nemcem. Oni ne vsiljujejo nikomur njihovega lepega govora. Nemcomam, t. j. nemčurjem pa se godi prav, ako jim naši ljudje tako kvarijo nemščino, kakor je razvidno iz predstoječe smešnice.

—č—

Pripovedka o brinjevi jagodi.

Človek naših krajev prišel je bil daleč daleč tam za morjem v ptuje in neznane strani. Necega dne mu pripoveduje ondotni domačin o silno dragocenem zdravilu, ki zamore ozdraviti vsako bolezen, zato ga pa tudi za težke novce ni moč lahko dobiti. „Kakošno bi neki to zdravilo biti vtegnilo“, vpraša radovedno naš človek. Ptujec odgovori: „Eno samo zrno imam, skrbno zamotano in zavito, da bi ga ne izgubil.“ Komaj ga je naš človek pregovoril v to, da mu ga pokaže. Po dolgotrajnem odvijanju pride poslednjič na dan — brinjeva jagoda. Naš človek se nasmehne, ter pravi: „Kaj, to je tisto imenitno in dragoceno zdravilo? — pri nas raste prosto po pustih pašnikih in prostorih; mnogo je ljudi, ki se ga memo njega gredoči celo še ogledajo ne!“ „Tako?“ zavrne začudjeni ptujec; — „ali vmrje kedaj kaki človek pri vas, ker imaste tolike obilice tako imenitnega in dragocenega zdravila vedno lahko pri rokah in brezplačno na razpolaganje?“ L.

Naši dopisi.

Iz Ajdovščine na Goriškem poroča se, da je razsajala tam dne 28. decembra p. l. strahovita burja, ki je kar strehe odkrivala ter kozčevino in kamenje z njih s tako silo metalo, da ni nobeden upal na ulico. Metala je ljudi po tleh kakor muhe in eno ženo skoraj ublila.

Tudi takega mraza ne pomnijo ljudje uže mnogo let. Ipava zmrznila je čez in čez kar se ni zgodilo uže od leta 1866.

Ljudska govornica pravi, da sledi hudi zimi dobra letina — Bog daj, da bi se vresničila — saj bi vendar le prav bilo, ko bi po 15 slabih letinah enkrat tudi ena dobra prišla.

Iz Ljubljane. — Iz deželnega odbora. V zadevi gimnazije v Kranji je deželni zbor kranjski v seji dne 22. novembra 1890. l. sledeči sklep storil: „Vzemi visoki zbor na znanje z obžalovanjem, da visoko c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje upravičene, tolikokrat vsestransko utemeljene in ponovljene prošnje za obstanek Kranjskega gimnazija ne uvažuje tako, kakor je to blaghotno storilo pri restituiranju gimnazija v Bolcanu, Freudenthalu in Prahaciu. Visoka c. kr. de-

želna vlada se naprosi, da stori pri c. kr. naučnem ministerstvu znova vse potrebne korake zaradi zopetnega otvorjenja gimnazije Kranjske in razširjenja iste na vseh osem razredov.

Izvršujè ta sklep, obrnil se je deželni odbor do c. kr. deželne vlade, proseč jo, naj bi posredovala pri visokem c. kr. naučnem ministerstvu, da dobi mesto Kranj zopet zavod, katerega potrebo za našo Gorenjsko pač ni treba več dokazovati.

V seji dne 5. januvarija t. l. imenoval je deželni odbor sekundarijem na dermatologičnem oddelku deželne bolnice v Ljubljani drd. Rudolfa Repiča, sekundarijem na kirurški oddelku pa drd. Emanuela Jagodica.

Zastop zdravstvenega okrožja Idrijskega sklenil je, da bode vsakoletni prebitek 2% doklade na neposredne davke, katera se pobira v smislu zdravstvenega zakona z dne 24. aprila 1888, dež. zak. št. 12, obrestonosno nalagal in svoječasnò zgradil iz tega okrožno bolnico in hiralnico.

Ta vse hvale vredni sklep je deželni odbor vzelo odobrilno na znanje in zaradi plodonosnega nalaganja dotičnih prebitkov, potrebno ukrenil.

— **Trgovska in obrtniška zbornica.** C. kr. deželna vlada javila je trgovski in obrtniški zbornici. C. kr. trgovsko ministerstvo je v dodatku k razpisom z dne 14. maja 1885. l., št. 35.351 iz l. 1884., z dne 2. oktobra 1885. l., št. 24787 in z dne 28. junija 1889. l., št. 25900, naznanjenim z vladinimi dopisi z dne 26. maja 1885. l., št. 5108, z dne 9. oktobra 1885. l., št. 10.127 in z dne 11. julija 1889. l., št. 7736, prijavilo povodom novič stavljenih vprašanj o porabi glob, naloženih na podstavi določil obrtnega redu, sporazumno z visokim c. kr. ministerstvom za notranje reči naslednje: Globe, katere se pobirajo zaradi prestopkov obrtnega redu od obrtnih gospodarjev, kateri ne pripadajo niti kaki združni niti kaki okrajni, pač pa kaki društveni bolniški blagajnici, naj prihajajo v društveno bolniško blagajnico, ako so kaznivi obrtni gospodarji udje zadruga, ki je skupno pristopila k društveni bolniški blagajnici, in zatoraj plačujejo polovico pomočniških zavarovalnin. Ako pa kaznivi obrtni gospodar ne pripada nobeni zadrugi in so delavci njegovi zavarovani pri kaki društveni bolniški blagajnici, onda naj globe prihajajo v ubožni zaklad tistega kraja, kjer je bil prestoppek učinjen, ker kaznivec v tem slučaju ni dolžan prispevati v društveno bolniško blagajnico in toraj ni predpostavave § 151. obrtnega redu. Takisto naj globe prihajajo v ubožni zaklad tistega kraja, v katerem je storjen prestoppek, ako je kaznivec podjetnik, ki je ustanovil delovršbeno bolniško blagajnico, ker § 151. obrtnega redu govori le o blagajnicah § 128. (sedaj § 121.), a ne tudi o blagajnicah § 85. (sedaj § 89.) in ker bi drugače po § 47. št. 7, 8 zakona z dne 30. marcija 1888. l. (drž. zak. št. 33) globe bile v korist podjetniku, kar bi nasprotovalo dobrodelni nameri omenjenega